

Twee broedgevallen van de Morinelplevier (*Charadrius morinellus*) in de Noordoostpolder

door

J. F. SOLLIE

(met Plaat 6 en 7)

(With summary: *Dotterels nesting in the Netherlands, at 4 metres below sea-level*)

Het nog nimmer, althans niet schriftelijk uitgesproken vermoeden van enkele in de Noordoostpolder wonende ornithologen dat de Morinelplevier (*Charadrius morinellus*) wel eens in de IJsselmeerpolders zou kunnen gaan broeden, is in het voorjaar van 1961 bewaarheid door het vaststellen van twee broedgevallen. De nesten lagen ongeveer zes kilometer van elkaar af, het eerste ten zuiden van Emmeloord in de Noordoostpolder, het tweede iets ten noordwesten van deze plaats. Uit beide legfels zijn jongen voortgekomen, uit het eerste twee, uit het laatste drie. Het eerste nest heb ik getoond aan de heren prof. dr. D. BAKKER, hoogleraar in de botanische oecologie aan de Rijksuniversiteit te Groningen en wonende te Ens in de Noordoostpolder; dr. C. G. B. TEN KATE; J. A. F. KORIDON, vogelwachter bij het Staatsbosbeheer; A. J. C. MULDER, technisch hoofdamtenaar bij de Directie van de Wieringermeer (IJsselmeerpolders); C. J. S. RUITER, secretaris van de Commissie Waterwildreservaten IJsselmeerpolders en G. DE RUIJTER, onderwijzer te Ens, die op mijn verzoek een kleurenfilmpje van en rondom dit eerste broedgeval heeft gemaakt. Zelf heb ik gezorgd voor het nodige documentatiemateriaal van beide legfels in de vorm van zwartwit foto's en kleurendia's. Al deze heren hebben in de vogel de Morinelplevier herkend. Het tweede broedgeval heb ik alleen kunnen tonen aan KORIDON, met wie ik op 7 juni 1961 de drie uit het legfel voortgekomen jongen heb geringd.

In de eerste helft van mei 1961 werd ik telefonisch benaderd door een landbouwer ten zuiden van Emmeloord met het verzoek eens langs te willen komen, omdat op zijn land een vogel broedde, die hij niet thuis kon brengen en die zich zeer mak toonde. Op de morgen van 15 mei ging ik met hem kijken om tot mijn verrassing een Morinelplevier in zomerkleed te herkennen, die rustig zat te broeden en zich tot op een meter afstand liet benaderen. Het vogeltje bleek op drie eieren te zitten, waarvan het eerste door de boer op 5 mei was gevonden. Toen hij op 8 mei weer ging kijken, lagen er twee eieren in het volkomen ongestoffeerde kuiltje en op die datum zat de vogel reeds te broeden. Op 10 mei lagen er drie eieren in het nest.

Het veld waarop de vogel zat te broeden, was een land met zeer jonge bietenplantjes en in een straal van ongeveer tweehonderd meter rondom het nestkuiltje stonden geen bomen of struiken. De

Foto: J. F. SOLLIE.

Fig. 1. Morinelplevier (*Charadrius morinellus*) bij zijn nest op een nog kaal bietenveld, ten Z. van Emmeloord, N.O. Polder, 18 mei 1961.
(Dotterel at his nest on a still bare beet-field in the Northeastpolder, Netherlands, May 18th, 1961).

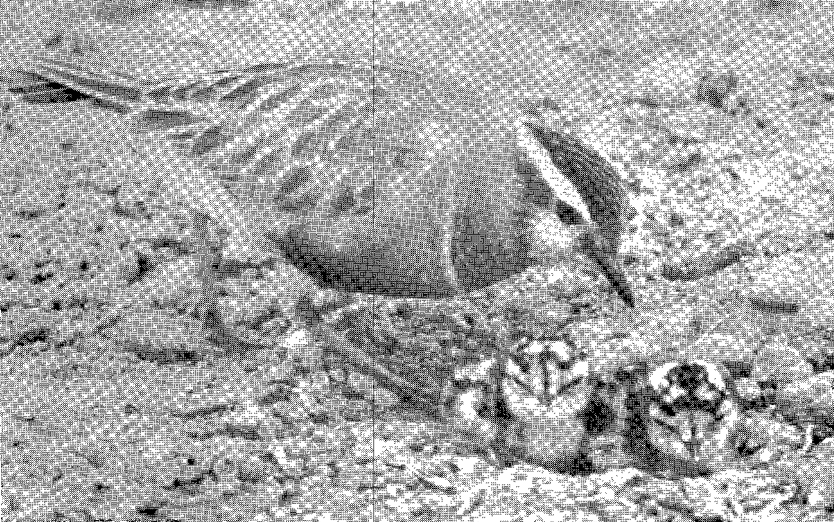

Foto: J. F. SOLLIE.

Fig. 2. Morinelplevier van hetzelfde nest met de 2 uitgekomen jongen, ibidem, 3 juni 1961.
(Dotterel of the same nest with the two hatched young-ones, June 3rd, 1961).

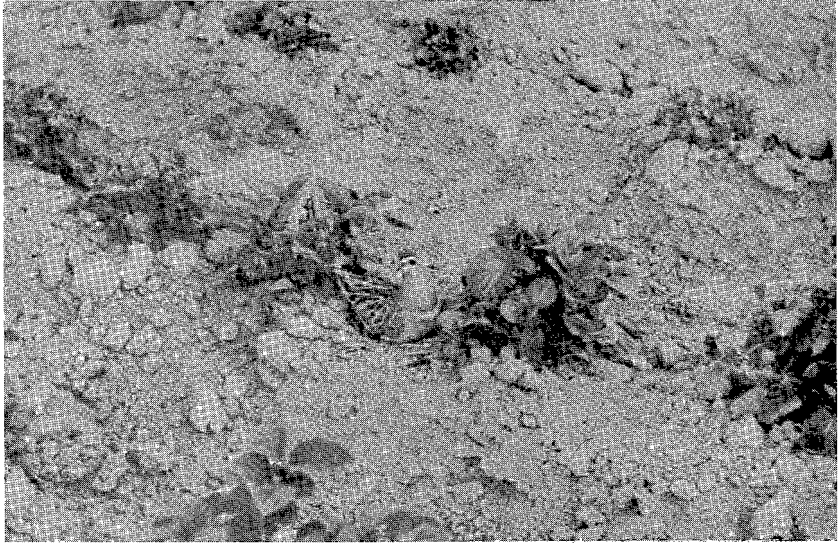

Foto: J. F. SOLLIE.

Fig. 1. Morinelplevier (*Charadrius morinellus*) op zijn nest in een aardappelveld ten NW. van Emmeloord, N.O. Polder, 6 juni 1961.
(*Dotterel on his nest in a potato-field in the Northeastpolder, Netherlands, June 6th, 1961*).

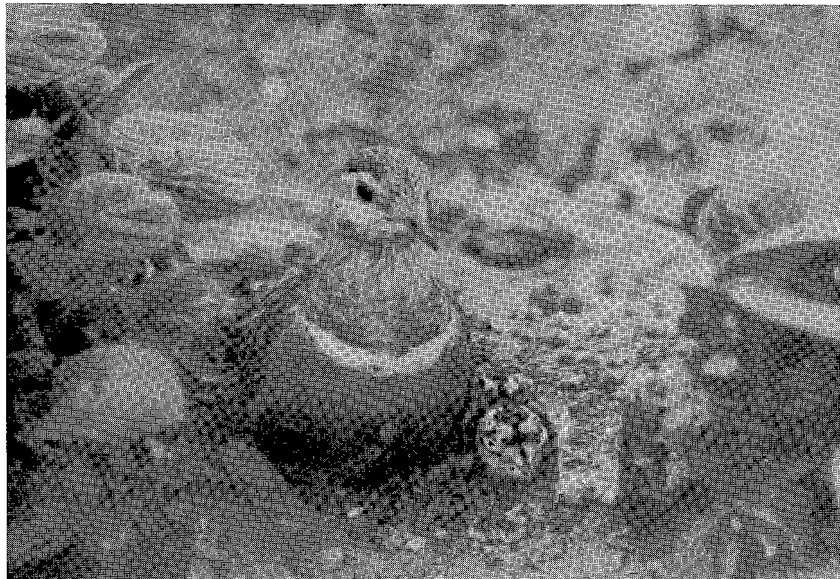

Foto: J. F. SOLLIE.

Fig. 2. Morinelplevier van hetzelfde nest met één van de drie jongen, ibidem, 7 juni 1961.
(*Dotterel of the same nest with one of the three young-ones, June 7th, 1961*).

grondsoort was vrij zware zavel. De door mij geraadpleegde werken (De Nederlandse Vogels en The Handbook of British Birds) noemen beide als broedterrein voor de soort bergachtig terrein, op hoogten waar de plantengroei nog slechts in hoofdzak bestaat uit mossen, korstmossen of heide en verder de noordelijke toendra's. Het „Handbook” vermeldt als hoogten waarop de nesten van de Morinelplevier meestal worden gevonden: 3,200—4,000 ft., zelden tot 2,600 ft.; in toendra's van 2—300 ft. De beide nesten in de Noordoostpolder lagen echter 4 meter beneden de zeespiegel. In verband met het hierboven genoemde vermoeden ten aanzien van broedgevallen van de Morinel kan verwezen worden naar de vele waarnemingen van tijdens de voorjaarsstrek in de polders doorkomende Morinelplevieren, die soms vaak tot ver in het seizoen werden gezien. Op 4 mei 1960 nam ik zelf zes, reeds duidelijk paartjes vormende exemplaren in Oostelijk Flevoland waar. Toen ik de heer MULDER, die van 1941 tot 1959 in de Noordoostpolder heeft gewoond en voor zijn werk veel in het veld heeft vertoefd, van het eerste broedgeval op de hoogte bracht, nog zonder de plaats te noemen, raadde hij meteen volkomen raak waar het nest lag. Op mijn vraag hoe dat mogelijk was, deelde hij mij mee, dat hij juist op die plaats in vroeger jaren altijd in het voorjaar Morinelplevieren had gezien. De knechts van de betrokken boer vertelden mij dat zij in de eerste dagen van mei op en in de omgeving van het bietenveld waarop werd gebroed, steeds zes exemplaren hadden gezien. Andere nesten zijn echter in die omgeving niet gevonden.

Sinds 15 mei heb ik elke dag het nest bezocht en de vogel werd op het laatst zo mak dat ik hem tot op enkele decimeters kon benaderen. Op 3 juni kwamen twee van de drie eieren uit; het derde ei bleek onbevruucht te zijn. Op 4 juni was de oude vogel met de jongen verdwenen, doch op 9 juni zagen de boer en zijn knechts het drietal lopen op het stuk bietenland, waarop was gebroed. Aangenomen dat de vinddata van de eieren, die de boer mij opgaf, juist zijn — hij was zeer pertinent in zijn verklaring — moet de vogel op 7 mei zijn gaan broeden. De literatuur geeft op dat de eieren met tussenpozen van een dag worden gelegd en dat na het leggen van het tweede ei met het broeden wordt begonnen. Dit klopt met de bovenvermelde mededeling van de boer. In dit geval heeft de bebroeding waarschijnlijk dus 27 dagen geduurd, terwijl De Nederlandse Vogels daarvoor 18—20 dagen opgeeft en het „Handbook” $21\frac{1}{2}$ — $25\frac{1}{2}$ dag; bij warm weer korter. Behalve broedplaats, biotoop en broedduur klopt ook de opgegeven broedtijd niet: het „Handbook” vermeldt voor Engeland en Schotland als begintijd de laatste week van mei en begin juni; in Scandinavië wordt dat later, namelijk eind juni tot zelfs in juli. Dit kan echter vermoedelijk worden verklaard door klimatologische verschillen.

Op gezag van vroegere auteurs heb ik aangenomen dat het broedende exemplaar het mannetje was. Tijdens de leggerperiode werd door de boer en zijn knechts het wijfje dikwijls in de buurt van het nest gezien; naderhand niet meer. Op 18 mei 's middags, toen ik in de schuilhut bij het nest zat, ging de broedende vogel plotse-ling van het nest en liep hard naar een volkomen gelijke vogel, die ik pas op dat ogenblik op ongeveer zestig meter afstand zag lopen. „Mijn” Morinel verjoeg deze vogel en rende daarna even hard naar de andere kant van het veld, waar ik tot mijn verbazing een derde exemplaar zag, dat eveneens werd verjaagd. Nadien heb ik geen andere individuen meer gezien, doch wel hoorden G. DE RUIJTER en ik op de avond van 27 mei omstreeks acht uur bij het betreden van het bietenveld een Morinel roepen in een andere richting dan waarin het nest lag. Het roepen hoorden we nog toen we bij het nest stonden, waarop „onze” Morinel rustig zat te broeden. Op 31 mei, weer 's avonds tegen acht uur, hoorden prof. BAKKER en ik eveneens het typische roepen van een Morinelplevier bij het betreden van het veld, vanuit een heel andere richting dan die van het nest. Ook toen bleek „onze” vogel op de eieren te zitten.

Het tweede nest, ten noordwesten van Emmeloord, kreeg ik te zien op de avond van de zesde juni 1961. De betrokken boer had in de krant gelezen over het zeldzame broedgeval ten zuiden van Emmel-oord en zocht contact met mij. Dit legsel lag in een aardappelveld in een bomenloos terrein, bovenop een voor, waar ook Kieviten wel graag leggen. De eieren waren alle drie reeds aangepikt en de volgende dag zijn hier drie jongen geboren, die door KORIDON en mij werden geringd.

Hoewel reeds in de vorige eeuw het broeden niet geheel uitgesloten werd geacht — zo spreekt o.a. ALBARDA in zijn Naamlijst van 1897 van „nog niet voldoende bewezen” — zijn deze beide broedgevallen de eerste, die positief in ons land werden vastgesteld.

Ens, N.O. Polder, juni 1961.

Summary: Dotterels (*Charadrius morinellus*) nesting in the Nether-lands, at 4 metres below sea-level.

In the spring of 1961 the dotterel was first met breeding in the Netherlands. In the Northeastpolder two nests were found respectively on the 5th of May and on the 6th of June, the distance between the nests being about 6 kilometres. The two nests contained 3 eggs each. From the first nest only two eggs hatched, on the 3rd of June. From the second all three hatched, on the 7th of June. The first breeding-case could be watched from start to finish. The breeding lasted 27 days.

It is remarkable that the birds, though nesting rather high on their usual breeding-grounds, in the Northeastpolder had their nests at 4 metres below sea-level. The two nests lay on arable land and in a radius of two hundred metres there were no trees or bushes. The Northeastpolder is one of the new polders in the former Zuyderzee. Migrating dotterels can be observed here every year during springtime.